

ERDÉLYI MUZEUM

XXII. kötet.

1905.

4. füzet.

A szerető leírása a román népdalban.

(Első közlemény.)

Annyi bizonyos, hogy a bibliai első házasság nem volt szerelmi házasság. De az is bizonyos, hogy Ádám és Éva már az első látástól fogva szerették egymást, ellenesetben az egyik jobbra, a másik pedig balra menekült volna a paradicsom szép bokrai közé, hogy egymást többé meg ne láthassák. Így kétségtelen lesz az is, hogy a szerelem már az első emberpárt boldoggá tette mégis. Azóta egyetlen érzés sem csinált az emberek között annyi galibát, mint a szerelem; élveztette velük a legnagyobb földi boldogságot és keresztül hajtotta a legégetőbb szenvedések kalváriáján. A meztelen vadtól a biborosig hatása egyforma: boldogít vagy boldogtalanít. A boldog szerelmes a szerelmet dicsőíti, a boldogtalan átkozza. E kettő köré csoportosul a szerelem egész érzelemvilága.

A nép, a mikor a szerelem forгатagait tárgyalja, a szívet boldogító, vagy boldogtalanító érzelmekről nyilatkozik, vagy a kedvesével foglalkozva annak bájait írja le, a beszédnek kötött, tehát szebb formáját használja a *dalban*. Ezek az érzelmek, festések, leírások az egymástól távol álló népek dalköltészetében majdnem egyformán nyilatkoznak meg, a nyomukban támadó gondolatok néhol szó szerint egyezők. Hasonló körülmény, helyzet, érzelem a népek költészetében hasonló gondolatokat ébresztenek. A boldog szerelem minden népnél egyformán énekel, míg a boldogtalan hasonló keserűséggel jajong.

Kiválóan érdekes mindenütt az a jelenség, hogy a szerelmes szív a legszebb, a legtalálhatóbb szavakat igyekszik összefűzni érzése, gondolata, képzelődése kifejezésére. A nép fiának ez a törekvése megadja a népdalnak a saájtszerű eredetiséget, a mi a dalt formájánál, tömörségénél s a benne kifejezett gon-

dolat igazságánál fogva kiválóan széppé és érdekessé teszi. A nép gyermeke a maga erkölese, lelki világa és módja szerint nyilatkozik s ezt a lelki világot kifejező dal annyira megkapó, mint az a vadvirág, a mely a mezőn a maga színpompájában lábaink elé kerül, hogy önkéntelenül lehajlunk és leszakítjuk azt. A nép a maga dalában nem hazudik érzéseket, nem szenvedleg szívántalmakat, az igazság s a szépség törvényeit sem tudja meghatározni; dala azért mégis megkapó, mert a nép fia csak akkor dalol, a mikor neki dalolnia kell; a mikor agya, szíve esordúltig tele van, hogy szükségesnek tartja a dalban érzéseit kiönteni.

A világ alig hinné, hogy a román dalköltészet oly végtelen gazdag legyen. A világ alig hinné, hogy az a toprongyos szenes oláh, a ki zsákjaival utcáinkat végig barangolja és a többi beözönlő vidéki „*paraszt*“, a ki aszfalt járdáinkon oly félve lépeget, oly szép, nemes s gazdag érzelemlággal bírjon, hogy oly elragadóan tudja kifejezni dalában azt, a mi szívében és agyában megfogamzik, hogy kedvesét oly élénk színekkel lefesse. A „kedves“, a „szerető“ leírását fogom kimutatni a román népdalban.

Tárgyam kifejtésére csak azt a dalanyagot használok fel, a mely Dr. *Jarnik J. U.* és *Bârșeanu András* „*Doine și trigături din Ardeal*“ (Bukarest 1885, a román akadémia kiadása) című gyűjteményében fordul elő, azért, mert az erdélyrészi, tehát a közvetlen közelségben élő nép dalköltészetét öleli fel és némileg rendezettebb a többi dalgyűjteményeknél.

A román néphitben a *szem* (ochiu) nagy szerepet játszik, kiváltképpen a varázsköltészetben a szemmel lehet valakit megigézni (deochiare), megrontani. Vannak emberek, a kiknek *gonosz* (igéző) *szemük* van (ochi reî). A gyermekeket különösen a nők szokták megigézni. Legnagyobb igéző erővel bír a kék szem (ochi albastri) és a nagyon tömött, dús, összeérő, összehajló szemöldök (sprincene îmbinate). Ezen néphitről különben köteteket lehetne írni.

Ennek a hitnek a hatása alatt áll a román ember a szerelmi költészetben is. Kiváló szerep jut itt is a szemnek, a szemöldöknek, a szemvégnek (coada ochiului), a szempillának (geană) és a tekintetnek, a kaesintásnak (ochire). Ez mind sze-

relmet fakasztó, igéző hatással bír az ifjú szívre, rabbá teszi a lelkeket. Arról a szerelmesről, a ki kedvesétől sem fenyegetés, sem más elrettentő eszköz alkalmazása daczára sem tud eltántorodni, azt tartják, hogy meg van igézve, rontva, babonázva.

Természetes, a szerető szív igen sokat foglalkozik a kedves szemével, annak tulajdonságaival. Dicsőíti a kék, a fekete, a szürke, a barna szemet, szóval minden színben felfedez valamelyes bűverőt, ami hatalmában tartja, a mi magához vonza, kapcsolja a szerető egész lényét. A leírás, a hasonlat mindig megkapó. Így:

„Kedvesem, olyan két szem, mint a tied, nincs több a faluban; de a világon sem lehet olyant találni: gyönyörűen fekete, mint az oltoványon az a cseresznye, a mely az árnyékban érik meg s éréseben a nap heve által siettette nincs“. (36—37 l.)

„Kedvesem, imádom édes kék szemeidet, a melyek a szilvafák alá csalogatnak, hogy kivegyenek szép eszemből...“ (l. 36.)

„Te a szemeiddel csodát csinálsz kedvesem, amint belépsz a házba, világos lesz minden, a mint kilépsz, beborúl a lát-határ egészen“. (l. 40.)

Minden vétket a szemnek és szemöldöknek lehet tulajdonítani:

„Ha nem volna szem és szemöldök, vétkek nem volnának a világon, — a szemöldök és a szem ad okot minden vétkezésre“. (l. 8.)

„Kedvesem, húzd le fejed díszét (koszorúdat) a szemedre, a szemöldöködre, mert igen sok rosszba kergetsz velük engemet; különösen a szemvéget (coada ochiului) takard el, mert az a forrása minden vétkeknek“. (l. 18.) A román a szemvéggel szokott kaesintani, s azt azért tartja a legvétkesebbnek, úgy szólva a vétek és a bűn forrásának.

„Szép szemed beteggé tesz, szemöldököd feltámaszt; két szemed megijeszt, szemöldököd magamhoz térít“. (l. 23.)

A szem hívogat, a szemöldök ámit, biztat; a szem csal (l. 252); a szederszínű szem a szerelmes napjait rövidíti meg (l. 32), a szemöldök megöli; míg a kék az utczáról becsalja. A felhajló szemöldök lélekvesztő; a lehajló pedig lélekölő (l.

244) stb. A szem kezdeményező szerepét a szerelemben híven mutatja be a következő dal:

„A szép lány csak alsó ingbe és katrinczába a kapuba megy, a legény előtte halad el. A lány a szemével kacsint, a legény a kalapját faesarintva meg a szempillával visszavág, — a lány a keszkenőjét a szemére huzza; aztán kérditek még, hogy hogy születik a szerelem?” (l. 72.)

A fekete szemek (negrişori) bódító hatásúak, a barnák (bărnaci) ellenállhatatlanok. A szem egyáltalában a legértékesebb szerelmi tárgy.

„Hajts hé, hisz nincsenek ökrei, csak két szeme . . . hajts hé, hisz nincsenek tehenei, csak két barna szeme . . . Ne tekints a vagyontra, csak az összefonódó szemöldökre! (l. 375.) A szemöldököt azért ápolni kell, simítani (netezi), mint a kakuk szokta tenni a tollaival. (l. 400.) A szemet, a szemöldököt a szerelmes megcsókolja (l. 401), hogy a ki ezt a boldogságot látja, mérgében megpukkanjon.

Hogy a kékes (néhol a fekete) szem és összeérő szemöldök mennyire kívánatos és keresett, mennyire bódító és mennyire elfelejthetetlen, fényesen igazolja az a hét sorból álló dal (l. 18), a mi így szól:

„A szederszínű szeméért megkerülöm az erdőket; az összefolyó szemöldökért összejárom a fél országot és Moldovának egyharmad részét is; a szent napként fénylő szemekért éjszaka összebódorgom a határbeli halmokat“. „A gyümölesfák között nézegetve, két fekete szemet pillantottam meg. Rajta fiúk legyünk vadászok s induljunk utánuk.“. (l. 369.)

Az erdélyi leányok mind fekete szemöldökűek, tartja a dal: csak kettőnek Harczoról van a szeme sárgásan megteremtve, hogy kívánatosabbak legyenek a többinél (l. 28).

A leány a következő üzenetet küldi a kedvesének:

„Mogyoróban bővelkedő mogyorós, mond meg a kedvesemnek, hogy a jövő vasárnapra készítse el szépen kalapbokré-táját; — két virág helyett tegye fel két szemem világát és a két toll helyére összefonódó két szemöldökömet“. (l. 40.)

A mikor a legény kedvesénél van együtt, a többi családtagokkal, a leány arra kéri őt:

„Édes kedvesem, a mikor menni készülsz, ints a szemeddel, vagy legalább a szempilláddal, adj jelt, hogy kikísérhesselek (l. 47.)

A vékony, finom (subțire) szemöldökű leány nem hűséges, esapodár természetű: „Vékony szemöldökű galambom, rosszul áll melletted a két szerető, — elégedjél meg egygyel s egyszerre kettőt ne szeress“. (l. 249.)

A legény kedvese szemeiről így énekel, a mikor azokat a legszebbeknek akarja hirdetni:

„Olyan szemeket, mint a minők a rózsámé, nem láttam az egész világon, csak a szászvárosi vásárban egy hintóban ülő urasszonynál, — de bizony még azé az uri asszonyé sem voltak olyan szépek, mint az én rózsám szemei“. (l. 394.)

A szem és a szemöldök, ha megtette kötelességét, ha hódított, és a szerelmezt már fogva tartja, jó a száj (gură) és az ajkak (buză) kultusza — no meg a csók (gură, sărut), a mi a román dalban igen gyakran fordul elő. A gură (száj) jelentése átment a csókra is; a román így mondja: dăm gură (adj száját, adj csókot); gură dulce, édes csók (édes száj). A *csókol* igét már nem a *gură*-ból képzik, hanem a „sărut“-ból (csók) használja a *săruta* alakot a (latin salutare; [r]). A *țuca* = csókol, szintén használatos a népnyelvben.

A csók már a boldog szerelem részegítő itala, a miből a sok is kevés. A táncszó erre vonatkozólag találóan jegyzi meg, hogy a csókot ha kalánnal osztogatnák, akkor sem lehetne vele jól lakni (l. 389). A szerelmes, ha egyszer kedvesénél megízlelte azt, már nem ismer többé akadályt, megküzd minden veszélylyel, csakhogy kedveséhez férhessen. A román embernek csókolódó természete van. Ha kissé iszik, a kocsmában összeöleli és összezsókolja a barátait; ha a legényt katonának viszik, össze-vissza csókolja a pajtásait; ha rég nem látott ismerősére akad, megcsókolja azt; jóban, rosszban a csóknak tehát nagy szerepe van a román közéletben. Egy időben Kis-Halmágyon valóságos *csókvásárt* tartottak a környékbeliek, a miben különösen a fiatal párok vettek részt. Vásárok alkalmával lehet legkiváltképpen a román embernek ezt a természetét kikapasztalni, a hol mulatni szokott, s a hol rég látott ismerősök jönnek

össze. Lehet képzelni, hogy a román szerelmes, ha már odáig jutott, mennyire kihasznál minden alkalmat, hogy ez úton boldog legyen. Ha a viszony nyilvánvaló, már nem sokat teketoriázik, kedvesét megcsókolja a táncban, az utcán, az aratóban, a fonóban. A leány rátartósabb, szemérmetesebb, a nyilvánosságot lehetőleg kerüli s nem szívesen tűri a szerető ezen túlkapásait, mindig szabadkozik és mindig elpirúl.

A csókot, a dal szerint, a pap sem tartja bűnnek; olyan csekélység az morális szempontból, a min fennakadni egyáltalában nem érdemes. De nem tanácsos azért már lefoglalt területen úzni ezt a mesterséget. Valakinek a feleségét, vagy a kedvesét megcsókolni, nem tréfa, e miatt bizony sok véres összeütközés történt a múltban s történni fog a jövőben.

A szerelmes a kedves *ajkait* a következő jelzőkkel ékesíti fel: „rózsa ajkak“ (buză de trandafir (21. l.; ca rujile l. 39), „bibor ajkak“ (b. marmanzii, l. 367.); „vékony ajkak“ (buză subțirele u. o.), „lány ajkak“ (buză moi, 26. l.), ez a jelző a leggyakoribb a szerelmi dalban; „levél-ajak“ (ca frunzele l. 32.), itt ez a jelző az ajak alakjára, finomságára vonatkozik; „édes ajkak“ (buză dulci l. 83); „csókolni való ajkak“ (buză de sărutat l. 168); méztóba itatott ajkak (b. adăpate în tău de miere l. 28); piros ajkak (buză rumeioare l. 374); diák ajkak (buză de diac l. 432). A nagy és a fonnyadt, petyhüdt ajkak (buză mari și lăbărțate l. 169) nem kedvesek a román legény előtt.

A *száj* kristály pohár (păhar de elistar l. 20); raj vagy lépes méz (fagur de miere l. 21; fagur dulce l. 33), ez a jelző igen gyakori a dalköltészetben; szőlőgerezd (strugur de vii l. 25); drága (scumpă l. 26); édes (gură dulce); piros (rumeioară l. 61); a csalódott leány: sült szájjal marad el (eu guriță friptă l. 84); eladó száj, csók (gură de vëndut); paraszt száj (gură proastă l. 370); illatos száj (a mirosi) stb. Ime a példák:

„Jaj, lelkem, a te szádat sokért nem adnám oda! Nem egy két aranyért, két ezer ökörért sem. Az aranyoknak végére járhatnak, de a te szádnak soha. Tizezer ökör sem ér fel a te lány ajkaiddal“. (l. 26.)

„Viola csokor, édes a te szád néném, édesebb már nem lehet, mert olyan, mint a szőlőgerezd! Sem nem édes, sem

nem kesernyés, épen olyan, mint a milyennek én szeretem!“ (l. 25.)

„Zöld levél, három vesszőszál, a három kedvesem közül melyikhez menjek? A hegy tulsó oldalán lakóhoz, a ki szép, mint a nap; az úton túl valóhoz, a ki mint a pávatoll olyan ékes; a szomszédban lakóhoz menjek-e, aki olyan mint a vilá-gosság, szája édes mint a rajméz, hogy a ki megízleli egyszer, el nem válik tőle többé.“ (l. 33.)

„Az ifjú édes szerelmeket nem a virágok szülik, hanem a vékony ajkak, a gyűrűs újjak és a nyak, a mi gyöngyökkel van felékesítve“. (l. 79.)

„... Nem vétkezel-e bátya, hogy elhagysz a faluban vérző szívemmel?... szemeid megcsaltak, szemöldököd biztatott és ajkaid sorvasztó betegségbe döntöttek!“ (l. 252.)

„Emlékszel-e bátya, a mikor estvénként hozzám jöve mézes poharat kértél és én édes ajkaimat nyujtogattam oda... Kértél a pohárba bort és én egész számat nyújtottam neked! (l. 258.)

„Az ördög tudta előbb néne, hogy tested virág és ajkad lépes méz, ha tudtam volna, rég elvettelek volna s ma már az urad volnék“. (l. 364.)

„Hopp, nénikém, ne engedd, hogy a vitéz csöppnyi esó-kért meghaljon, egy ilyen kis dologért a pap sem von kérdőre, egy esókoeskát még a pap sem tud be bűnül“. (l. 366.)

„Tegnap a hegyoldalon sötétedtem be egy kis paraszt esó-kért; tegnap a keresztnél sötétedtem be egy kis édes szájért“. (l. 370.)

„Páva fióka, jőjj át az úton a bácsihoz, hadd kóstoljuk meg jó-e már a bor? A bor édeskés, piros, mint a te ábrázatod, vörös szőlőszemekből szűrve, mint a te kedves ajkad!“ (l. 273.)

„Ha tudnám, hogy a paradicsomba jutok, Mihály papnak vennék szekeret és lovat; de tudom, hogy nem jutok oda, mert nagyon szeretem az édes csókokat“. (l. 273.)

„Négy ágú rózsafa, anyám dokornak szült a lányok részére, hogy a hányat meggyógyítok, mind megköszönjék nekem. Nem is adok keserű orvosságot, hogy bánatot idézzek elő, rózsapiros ajkakkal gyógyítok, a melyek a lányoknak nagyon tetszenek“. (l. 374.)

„Édesem, tudom, hogy a te ajkaid sincsenek drágakövekből, hanem bőrből, mint az anyémek, lágyak, finomak, jer csokolódjunk velük! (l. 391.)

„Fodor hajú bátya, mért vagy olyan büszke? Ha a te fürteid gyöngyök, az én szám édes, mint a lépes méz“. (l. 403.)

„Kertünk fenekén egy derék legény négy ökrét legelteti, s mind küldözgeti a szolgálit, hogy küldjem el ajkaimat hozzá. Nem vagyok bolond, hogy ily fonák dolgot elkövessek, jöjjön el az ökrök gazdája maga, mert jól ismeri az ajkak törvényeit“. (l. 405.)

„Órizz meg engem drága Istenem a hegyes ünőtől, a rest szeretőtől, az olajos borsótól és a nagy ajakú leánytól“. (l. 432.)

A szájra, valamint az ajkakra szóló jelzőket jobbára a szerelmi csókra is vonatkoztatják. A csók „édes, mint a lépes méz“, ez a leggyakoribb hasonlat; olyan valami, a mire a földi halandó epedve vágyik; földi utólérhetetlen édesség, a mi az embert boldoggá teszi. A különféle csókok között legédesebb a diák- (l. 74) és a pásztor-csók.

„A büszke leányokat nem lehet ám vadbogyóval eltartani, hanem mákmaggal és diák-csókkal“ ...

„Ujuju, te mákvirág, édes a diák csókja (szája), olyan mint a méz“. (l. 410.)

„Hallod-e lányom, pásztor kér feleségül, hozzá mégysz-e? — Hogyne mennék jó anyám, mikor a pásztor csókja olyan édes“ ... (l. 76.)

A legény különbséget tesz a leány és a menyecske csókja között; a törpe leány csókja különbözik a magas leányétól, amaz a legény bocskoros lábára ágaskodik fel, hogy szeretőjét megcsókolhassa, míg a magas leány a kapu tetején át osztogatja a csókokat; az öreg és a fiatal, a gazdag és a szegény, a szerető és az ellenszenves leány vagy legény csókja más és más.

Az *arcz* (față, obraz) a román szerelmi dalban szintén nagy szerepet játszik. Leginkább az arcnak a színe érdekli a szerelmezt. Nőnél a fehér (f. albă l. 242), a rózsaszínű (f. de trandafir), a piroskás (f. rumenioară), a tejhabszínű (spuma laptelui), a virágzó (f. inflorită) arcbőr a szép. A legény arca

szép, ha olyan piros, hogy piros vért látszik kiizzadni. A fekete (f. neagră), a földszínű (ca pământu), a feketés (inegrită) a hervadó, fonnyadó arcz a szenvedő szerelem kifejezője; a ránczos ábrázat (față sbăreită) az öregeké. A fehér szín leginkább az elkényeztetett, munkától féltő, úriasan kényeskedő (față de doamnă) egyénekénél fordul elő, míg a piros szín az erőteljes, egészséges munkás és egyúttal a boldog szerelmesek tulajdona. A piros arczszín általában férfinél, nőnél egyaránt kedvelt; a nők ezt gyakran mesterséges úton idézik elő kendőzés, pirosítás (rumeneală) útján, a mit aztán a dalban, különösen pedig a táncszókban erősen gúnyolnak, a miről később még szó lesz. Nagyon szép a leányarcz, ha azt mondják róla, hogy papírra van festve (scrisă în hârtie, l. 20). Az „arczezal földre terülni, borúlni“ (a pune fața la pământ) kifejezés gyakori a bánatos dalban, halált, vagy legalább nagy szenvedést jelent. Az arczot vidámmá, kedvessé, vonzóvá teszi a mosoly, a kaczagás (zîmbet, ris), míg a sírás, a könny (plâns, lacrimi) elhervasztja azt. A szerelmes bánata mély, ilyenkor vérkönyeket hullat (l. de sânge), sír a szíve, a lelke (inima, sufletu), a könnyei pataként folynak (curg pârău) és ilyenkor nem talál vigasztalásra, enyhülésre (stîmpărare) sehol. Az arczszínnek ez a legnagyobb ellensége.

A *fehér homlok* (fruntea albineată) édességgel tölti el a keblet; a szerelmes szeretne hársfa-kertben halni meg, homlokát kedvese mellére lehajtva (l. 382.) A leányok sok vidéken bársony pántlikát viselnek homlokukon, erre vonatkozik több gúnyvers, hogy a bársony pántlikás leányok nem tudnak juhot fejni (l. 424.) Férfiaknál, mint az értelem kifejezője, előnyös a széles homlok (frunte lată). A *fogak* (dinți) leginkább a drága gyöngyökhöz hasonlók (mărgaritari); az ép fogsoroknak a szerelmesek előtt nagy értékük van, míg a foghiány (știrbă) sok gúnyforrásra ad alkalmat. Különösen a vén özvegyeket, vagy vén leányokat gúnyolják, akik minden áron férjhez szeretnének menni, jó vacsorát, pénzt kínálnak, hogy a legények ne vegyék észre a foghiányt (l. 20, 420, 431, 447). A megcsalt szerető átkozódása: törnéd el mind a két karod, hogy fogaid között tartsd a gyeplőt, hogy el ne mehess leánykérőbe (l. 266). A haj

(për) alakja, színe, és lágysága nem hagyja érintetlen a szerelmes szívet. A leány a haját vidéki szokások szerint egy vagy két fonatban szabadon a hátán leeresztve, a kis leányok homlokukra apró gyűrűkbe (bertițe) fonva, az asszonyok kontyba fonva (conciu) keszkenő alatt viselik. Az asszony fejről a keszkenőt lerántani, hogy kontya látszódjék, rá nézve a legnagyobb sértés, valamint a legnagyobb gyalázat, ha egy nőnek a hajfonatát vágják le. Az aranysárga színű (galbin, gâlbior) haj mindenkinek tetszik. A leány kicsibe veszi a legény elmaradását, azzal vigasztalja magát, hogy a haja sárga, a mi minden derék legénynek tetszik, hát kap még elég szeretőt (l. 20, 233). Kiválóan kívánatos a hosszú sárga haj (l. 152). A haját és annak lágyságát a selyemhez hasonlítja (mătasă moale, de mătasă), ismét csak a sárga selyemhez: kedvesem haja lágy, mint a selyem, mint mikor a len virágzik (l. 35). A befonott haj boldogabb állapotra mutat; a haját a legény is epesztő vágyában virággal fonja be (l. 286), hogy tetszetősebb legyen; a leány távozó kedvesének igéri, hogy kibontott hajjal fog utána epekedni (l. 110). A leány egyik főekessége a hajfonat (cosiță), a legény azért átkozza meg a leányt úgy, hogy: „hüllana el a hajfonatod“ (l. 101). A sárga hajfonat előnnyel bír, a fekete szintén dicséretet (l. 232); a hosszú hajfonat a szépség kellékei közé tartozik. Az epesztő vágy, a román leány hite szerint, a haját hullatja, azért kéri a legényt, küldje el kalapbokrétáját, készítsen magának azzal lúgot, hogy a haját mossa meg, hogy a haja hullása megálljon. (l. 88.) Az asszony bánkodása közben azt mondja, lenne csak még egyszer leány, tudna élni a világgal, virágot hordana hajfonatában és estvéneként csókokat osztogatna. (l. 297.) Hajfonatára esküdni a leánynak szerelmet, a legjelentősebb eskü a legény részéről. A legényt a bánat, a kedvese utáni epedés megőszíti (căruntate) (l. 323). A fodor, göndör (creț) haj, hajfürť, hajfonat, a férfiaké különösen igen tetszetős. Az elhagyott leány abban bízik, hogyha haját kifodorítja (përul a face inele) nem lesz több olyan szép leány, mint ő a világon. (l. 236.) A fodrokat gyöngyöknek (mărgele) képzele; a fodros hajú legény rendesen büszke (l. 277, 463). A körítve vágott hajú (retezat) legény rendesen katona

viselt szokott lenni s azért a szerelem forgatagában előkelő szerepet játszik. Az elhalt s eltemetett katona hajából balzsamvirág (calapër) kél ki. (l. 324.)

A románban a *férfi*, a férj kifejezője: *bárbat* (szakálás), mégis a népköltészetben kevés adattal találkozunk e tekintetben. A szakál nincs dicsőítve sehol, ellenkezőleg az elhanyagolt arcz vagy gyászos állapot jelzője gyanánt fordul elő. (l. 246, 300.) A bozontos szakál (b. stufoasă) az arczot elékteleníti, hogy rá se ismernek többé (l. 300). Szakált növeszt az idegenben járó, keserve jelélül; gyakran a katona is. A legény arról panaszkodik, hogy a míg fiatal leányokat szeretett, még ért valamit, de a mióta menyecskéket szeret, mód felett nő a szakála (l. 367). A leány átkozódása: „szakálig üljön a vérben“ (l. 281) gyakori. A katona szintén szakálig érő vérben szokott járni (în sânge până 'n barbă) (l. 327). A szakál kis szerepe a népköltészetben onnan van, hogy a román férfiak, a legények különösen, szakált ritkán viselnek. A *bajusz* (musteață) már gyakrabban emlegeti a szerelmes leány és a szó kicsinyített alakja (mustăcioară) divatosabb, a mi azon a körülményen alapszik, hogy a kis, a fiatal, a kiszökellő bajusz tetszetősebb a nagy, durva bajusznál, a mi az arczbőrt elvágja (taiă față, l. 246). A női szív büszke reá, ha oly szeretőre tesz szert, a kinek a bajusza még ki nem pelyhezett (l. 39), az ilyen legénynek a pusztulása Isten ellen való véték (l. 108). A fekete kis bajusz nagy ékessége a férfi arcznak (l. 136). Legényeknél az üde fiatalságot a bajusztalansággal (tênăr fără musteață) emelik ki (l. 449). A távolban eltemetett román katona bajuszából fodormenta (mintă creață) hajt ki (l. 324).

Az *orr* (nas) leginkább a táncversekben fordul elő. Gúnyolják a nőknél a hosszú orrt. A hosszú orru nők, a mint ebédet visznek ki a határba övéiknek, megbotolnak benne (l. 433) s a levesféle szétfoly a földön. A nagy orrt a szekerezéhez (topor) hasonlítja a gúnyolódó; s jaj a leánynak, a ki pirosítót használ s az orrát festetlen hagyja, sok maró gúnyt kénytelen elszenvednie (l. 441). A leány hűtlen kedvesét úgy átkozza, hogy orrán-száján omoljon ki a vére (l. 246). A legények orrukra húzzák le a kalapjukat, a mikor a leányok előtt begyeskednek ;

a legény-büszkeséget voltaképpen ezzel fejezik ki. A besorozott legényeknek a keserűségét növeli az a körülmény, hogy a legények salakja otthon marad; s ezek orrukra lehúzott fővegeikkel bajt okoznak a falu leányainak (l. 298).

A leány *emlője* (títe) a szerelmi dalban gyakran van megénekelve. A legény ha csak látja is, erőt veszít, lábai felmondják a szolgálatot és semmire se jó (l. 381.) Vágya érinteni azt és kérdi is a leánytól, nincs-e valami módja annak, hogy vágyát elérhesse. A lány engedelmet ad reá, csak kéri a legényt, hogy gyöngéden bánjék el vele (l. 380). A legény megénekli a fiatal leány bájait; szereti a bárányokat, a mikor a szárjuk növésnek indul; de jobban szereti a fiatal leányokat, a mikor keblük duzzadozni kezd (l. 76). A kebel az emlékekkel, a kertet a virágokkal juttatja eszébe (l. 28) a szerelmesnek. A szép fehér arcú leányról a dal azt énekli, hogy még szopik; az arcznak a fehérsége ebből táplálkozik (l. 177). A leány fiatalságát a szopással gyakran fejezi ki a dal (l. 390). A *kebel* (sin) virágos kert (l. 28); bármily öreg legyen valaki, mégis almát szeretne enni a leány-kebelből (l. 467), mert a gyümölcs onnan a legédesebb, a legizletesebb szokott lenni. Meghalni is a leány kebelén szeretne a legény, (l. 383); bánatát csak azon tudja enyhíteni. (l. 132) A leány a szerelmesét a keblébe szeretné elrejtteni (l. 7). Oda szeretné eltemetni az epesztő vágyat (l. 93) is. A kebel tele van vágygyal, reménnyel, szerelemmel (l. 94). Némely vágy oly erős, hogy a bebelben el sem fér (l. 109). A leány sem tud másutt enyhíteni szerelmi vágyán, csak a kedvese kebelén (l. 138); keblében érezi a kínokat a szerelmes távozásakor (l. 143). A távolból, ha rágondol a leány dús keblére, sohajt és leveri az epesztő vágy (l. 31).

A *mellén* (piept) viseli a leány a gyöngyeit. A legény kéri a bükkfákat, bocsássanak le minél nagyobb árnyékot, hogy a kedvesével elpihenhessen alattuk, mert az ő kedvese nagyon gyöngéd és a gyöngyökkel telt mellét égeti a nap (l. 20). A leány kéri a kedvesét csak a kapuig jőjjön bár, hogy a melléhez szoríthassa s így enyhíthessen szíve bánatán (l. 143.) A mellből nagyot sohajtani (l. 494) rendes szokása a szerelmesnek, a ki nem ismer semmi akadályt, bár a víz a melléig érjen,

mégis kedveséhez megy (l. 15). A katona panaszkodik, hogy a mellét tönkre teszi a bornyú s a puska (l. 303) és a nagy keserűség, a mit ott hordoz magával (l. 307). A szerelem ron-tókat átkozzák, hogy mellig érő vérben üljenek (l. 281).

A szeretett leány *karjai* (brațe) rozmarin illatúak (l. 20); az édes anyai gondnál többet érők (l. 14), azért a legény szün-telen azok közé vágyik (l. 372). A leány nem tudta, mi az édes boldogság, a míg karjai közé nem zárta szép ifjú arczú kedvesét. (l. 22.) A szerelmes szeretne fa lenni, hogy rokkát csináljanak belőle, hogy leány-kedvese azt karjai közé szorítsa (l. 368). A legény s a leány a karjaikra támasztott fővel szoktak gondolni a szeretőre (l. 12); s szenvedésük nagy, ha azt más karjai között gondolják, vagy látják (l. 97). A leány arra kéri az anyját, engedje meg, hogy annak a karjai között alhassék, a kit sze-ret (l. 96); a legény meg arra kéri a kedvesét, ölelje át, mert meghal az utána való vágy miatt; könnyörüljön meg rajta, hisz Isten ellen való véték volna meghalni oly fiatalon, mielőtt még ölelni megtanúlt volna (l. 103). A ki nem szereti a feleségét, jégesapot szorít a karjai között (l. 183). A leány karjaira veszi cselekedeteit s kedvese mellé állva, úgy ad számot azokról az örök bíró előtt (l. 190). A leány átkozódásai között azt kívánja hűtlen kedvesének, hogy nehéz betegség érje utól, tavaszra meghaljon, hogy a házból hatan vigyék ki, kettő a kezét, kettő a lábát és kettő a karjait karolván át (l. 266).

DR. MOLDOVÁN GERGELY.